

Čija je energetska efikasnost

Hladno, ali standard?

Mart, 2025.

ČIJA JE ENERGETSKA EFIKASNOST - Hladno, ali standard?

Ovaj tekst je nastao u okviru projekta „Energetska efikasnost: javna politika, investicije, koristi“. Projekat je pripremila i sprovela RES fondacija uz podršku Hajnrih Bel fondacije.

Stavovi i mišljenja izneseni u ovom tekstu su u stavovi i i mišljenja autora i RES fondacije i ne predstavljaju nužno stavove i mišljenja Hajnrih Bel fondacije.

Sadržaj

Sažetak	4
0 eko-dizajnu	4
0 hlađenju	4
0 grejanju	5

Klima uređaji, šporeti, peći i kotlovi na čvrsto gorivo: rasprostranjenost i potrošnja energije	6
Klima uređaji	6
<i>Zahtevi u pogledu minimalne energetske efikasnosti, maksimalne potrošnje energije u isključenom stanju i stanju pripravnosti, kao i maksimalnog nivoa buke</i>	7
Kotlovi, šporeti i peći na čvrsta goriva	9
<i>Zahtevi u pogledu energetske efikasnosti i emisija za kotlove i lokalne grejače prostora na čvrsto gorivo</i>	9

Sprovođenje i kontrola zahteva eko-dizajna	11
---	-----------

Sažetak

O EKO-DIZAJNU

Zahtevi eko-dizajna su tehnički propisi kojima se propisuje zaštita javnog interesa propisivanjem bitnih zahteva. Proizvođač je dužan da, u skladu sa zahtevima tehničkog propisa obezbedi da je proizvod koji stavlja na tržište projektovan i izrađen u skladu sa propisanim zahtevima, uvoznik je dužan da, u skladu sa zahtevima tehničkog propisa stavlja na tržište samo proizvode koji su usaglašeni sa propisanim zahtevima, a distributer da proveriti, pre isporuke proizvoda na tržištu, da je proizvod označen propisanim znakom usaglašenosti, odnosno drugim propisanim oznakama i podacima, kao i da ga prate propisana uputstva i informacije na srpskom jeziku, odnosno druga propisana dokumentacija. Zakonom o tehničkim zahtevima za proizvode i ocenjivanje usaglašenosti¹ propisane su i druge obaveze ovih aktera.

CE znak usaglašenosti na proizvodima za koji postoje zahtevi eko-dizajna garantuje potrošaču da proizvod koji kupuje zaista ispunjava i te zahteve pored drugih mogućih zahteva usaglašenost koje taj proizvod mora da ispuni²³.

Organi tržišnog nadzora sprovode nadzor nad ovim propisima. Provera usaglašenosti proizvoda sa zahtevima, odnosno ispitivanje da li proizvod koji ima CE znak zaista ispunjava zahteve tehničkog propisa vrši se na osnovu procedura koje su detaljno opisane evropskim i harmonizovanim standardima.

O HLAĐENJU

Pravilnik o zahtevima eko-dizajna za uređaje za klimatizaciju i ventilatore⁴ donet je u februaru 2024. godine i predviđeno je da počne da se primenjuje 1. septembra 2024. godine, 10 godina nakon prvog zakonskog roka za donošenje tog propisa. Eko-dizajn pred ove uređaje postavlja zahteve u pogledu sezonske efikasnosti grejanja, sezonske efikasnosti hlađenja, potrošnje energije u isključenom stanju i stanju pripravnosti, kao i u pogledu nivoa buke koji

1 https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_tehnickim_zahtevima_za_proizvode_i_ocenjivanju_usaglasenosti.html

2 https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_tehnickim_zahtevima_za_proizvode_i_ocenjivanju_usaglasenosti.html

3 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32024R1781&qid=1719580391746>

4 http://demo.paragraf.rs/demo/combined/0ld/t/t2024_02/SG_011_2024_007.htm

proizvode spoljašnje i unutrašnje jedinice. Od 2013.⁵ do 2023. godine broj domaćinstava koje je imalo klima uređaj porastao je sa 600.000 na skoro 1.400.000⁶. Koliko je domaćinstava u međuvremenu povećalo broj uređaja u kući ili zamenilo stari ne znamo. Koliki je broj uređaja za klimatizaciju koji ne zadovoljavaju zahteve eko-dizajna prodat tokom 2024. godine, a naročito za vreme trajanja toplotnog talasa ne znamo. Javno dobro je ostalo nezaštićeno i te godine. Koliko je energije bačeno usled izostanka odgovarajućeg okvira ne znamo. Procene ušteda koje mogu nastati usled sprovođenja ovog zakonodavstva su pre više godina rađene za Republiku Srbiju novcem poreskih obveznika Evropske unije, ali nisu dostupne javnosti.

U Godišnjem planu inspeksijskog nadzora tržišne inspekcije za 2025. godinu⁷ predviđena je kontrola usaglašenosti klima-uređaja u periodu jun-septembar. Zabeležimo ovaj vremenski period u našim kalendarima jer se u martu 2025. godine na internet stranicama vodećih onlajn prodavnica još uvek u ponudi mogu naći uređaji koji ne zadovoljavaju zahteve eko-dizajna propisane pravilnikom.

O GREJANJU

Prema podacima iz Popisa 2022. godine oko 1.300.000 domaćinstava se grejalo na kotlove, peći i šporete na čvrsto gorivo. 30% svih stanova se greje koristeći šporete i peći na čvrsto gorivo, odnosno nema radijatore. Pravilnike o zahtevima eko-dizajna za ove dve vrste uređaja doneli smo krajem 2023. godine^{8,9}, osam godina nakon što su takvi pravilnici doneti u Evropskoj uniji. Početak primene ovih pravilnika zakazan je za 01.01.2026. godine. Eko-dizajn postavlja dve vrste zahteva pred ove uređaje: zahteve u pogledu efikasnosti i zahteve u pogledu emisija zagađujućih materija. Kada i ako dođe do sprovođenja ovog propisa regulisaće se tržište na kome se 2020. godine prometovalo 56.000 komada ovih tehnološki zastarelih uređaja koje značajno doprinose zagađenju ambijentalnog vazduha i imaju dokazano loš uticaj na javno zdravlje.¹⁰

5 Kada je donet prvi zakon koji reguliše ovu oblast

6 <https://stat.gov.rs/oblasti/potrosnja-prihodi-i-uslovi-zivota/potrosnja-domacinstva/>

7 <https://must.gov.rs/tekst/sr/407/sektor-trzisne-inspekcije.php>

8 <https://pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/ministarstva/pravilnik/2023/120/2>

9 <https://pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/ministarstva/pravilnik/2023/117/1/reg>

10 Videti https://smarterstoves.resfoundation.org/wp-content/uploads/2022/02/Smarter_Stoves_Report.pdf

Klima uređaji, šporeti, peći i kotlovi na čvrsto gorivo: rasprostranjenost i potrošnja energije

KLIMA UREĐAJI

Prema procenama Republičkog zavoda za statistiku oko 600.000 domaćinstava imalo je klima uređaj 2013. godine kada je Zakon o efikasnom korišćenju energije donet. 2021. godine kada je donet novi, ali u mnogo čemu isti zakon koji reguliše ova pitanja, broj je procenjen na preko 930.000 a već 2023. na skoro 1.400.000¹¹. Koliko je domaćinstava u međuvremenu povećalo broj uređaja u kući ili zamenilo stari novijim (ne nužno boljim i efikasnijim) ne znamo. Koliki je broj uređaja za klimatizaciju koji ne zadovoljavaju zahteve eko-dizajna koji važe u Evropskoj Uniji od 2013. godine prodat tokom 2024. godine a naročito za vreme trajanja toplotnog talasa ne znamo. Koliko je energije bačeno usled izostanka odgovarajućeg okvira ne znamo. Procene ušteda koje mogu nastati usled sprovođenja ovog zakonodavstva su pre više godina rađene za Republiku Srbiju novcem poreskih obveznika Evropske unije, ali nisu dostupne javnosti.

Vrednost tržišta singl-split i multi-split klima uređaja u Srbiji u 2020. godini smo procenili na oko 30 miliona evra dok je broj prodatih uređaja bio veći od 70 hiljada. Na osnovu ovih procena i relativno niske prosečne cene čini se da je udeo uređaja koji ne zadovoljavaju standarde eko-dizajna mogao biti značajan¹². Na osnovu prirasta broja klima uređaja u poslednjih nekoliko godina jasno je da se kupovina klima uređaja ubrzava.

Uređaji koji ispunjavaju zahteve eko-dizajna međusobno se razlikuju i po svojoj efikasnosti. Energetsko obeležavanje i označavanje proizvoda nam pomaže da razlikujemo bolje od lošijih. To razlikovanje međutim mora da se obavlja samo u skupu civilizovanih uređaja. Sprovođenje propisa vezanih za zahteve eko-dizajna obezbeđuje taj minimum javnog dobra.

Pravilnik o zahtevima eko-dizajna za uređaje za klimatizaciju i ventilatore¹³ donet je u februaru 2024. godine i predviđeno je da počne da se primenjuje 1. septembra 2024. godine, 10 godina nakon prvog zakonskog roka za donošenje tog propisa. Eko-dizajn pred ove

11 <https://stat.gov.rs/oblasti/potrosnja-prihodi-i-uslovi-zivota/potrosnja-domacinstva/>

12 https://smarterstoves.resfoundation.org/wp-content/uploads/2022/02/Smarter_Stoves_Report.pdf strana 42

13 http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2024_02/SG_011_2024_007.htm

uređaje postavlja zahteve u pogledu sezonske efikasnosti grejanja, sezonske efikasnosti hlađenja, potrošnje energije u isključenom stanju i stanju pripravnosti, kao i u pogledu nivoa buke koji proizvode spoljašnje i unutrašnje jedinice

Razvoj situacije na tržištu nakon početka primene Pravilnika će zavisi od raspoloživosti nestandardnih uređaja¹⁴, od kapaciteta organa nadležnih za tržišni nadzor, kapaciteta ustanova nadležnih za proveru usaglašenosti uređaja sa standardima ali i od informisanosti i očekivanja učesnika na tržištu u pogledu sprovođenja propisa.

Koliko su ovi propisi značajni za javni interes u našoj zemlji? Da ponovimo: Procene koje su pre više godina rađene za Republiku Srbiju novcem poreskih obveznika Evropske unije nisu dostupne javnosti.

Zahtevi u pogledu minimalne energetske efikasnosti, maksimalne potrošnje energije u isključenom stanju i stanju pripravnosti, kao i maksimalnog nivoa buke¹⁵

Tabela 1 Zahtevi u pogledu minimalne energetske efikasnosti

	Uređaji za klimatizaciju, osim jednokanalnih i dvokanalnih uređaja za klimatizaciju		Dvokanalni uređaji za klimatizaciju		Jednokanalni uređaji za klimatizaciju	
	SEER	SCOP (prosečna sezona grejanja)	EER _{rated}	COP _{rated}	EER _{rated}	COP _{rated}
Ako je GWP rashladnog sredstva > 150 za < 6 kW	4,60	3,80	2,60	2,60	2,60	2,04
Ako je GWP rashladnog sredstva ≤ 150 za < 6 kW	4,14	3,42	2,34	2,34	2,34	1,84
Ako je GWP rashladnog sredstva > 150 za 6-12 kW	4,30	3,80	2,60	2,60	2,60	2,04
Ako je GWP rashladnog sredstva ≤ 150 za 6-12 kW	3,87	3,42	2,34	2,34	2,34	1,84

¹⁴ Činjenica je da kameno doba nije prestalo zbog nedostatka kamena ali moguće je da će javno dobro u Srbiji spasiti nestanak nestandardnih uređaja.

¹⁵ http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2024_02/SG_011_2024_007.htm

Tabela 2 Zahtevi u pogledu minimalne energetske efikasnosti

Isključeno stanje	Potrošnja energije uređaja u bilo kom isključenom stanju nije veća od 0,50 W
Stanje pripravnosti	Potrošnja energije uređaja u bilo kom stanju koje omogućava samo funkciju ponovne aktivacije, ili samo funkciju ponovne aktivacije i indikaciju da je funkcija ponovne aktivacije omogućena, nije veća od 0,50 W.
	Potrošnja energije uređaja u bilo kom stanju koje omogućava samo prikaz informacija ili statusa ili samo kombinaciju funkcije ponovne aktivacije i prikaza informacija ili statusa nije veća od 1,00 W.
Raspoloživost stanja pripravnosti i/ili isključenog stanja	Osim ako je to neprimereno za predviđenu upotrebu, uređaj omogućava isključeno stanje i/ili stanje pripravnosti, i/ili neko drugo stanje koje ne prelazi primenljive zahteve za potrošnju energije u isključenom stanju i/ili stanju pripravnosti kada je oprema priključeno na izvor električne energije.
Upravljanje energijom	<p>Funkcija upravljanja energijom ili slična funkcija omogućava da se uređaj za klimatizaciju, u slučajevima kada ne vrši glavnu funkciju ili kada drugi uređaji koji koriste energiju ne zavise od njegovih funkcija, po isteku najkraćeg mogućeg vremena prigodnog za namenjenu upotrebu, automatski prebaci u:</p> <ul style="list-style-type: none"> - stanje pripravnosti, ili - isključeno stanje, ili - drugo stanje u kome uređaj ne prelazi primenljive zahteve za potrošnju energije u isključenom stanju i/ili stanju pripravnosti kada je priključen na izvor električne energije. <p>Funkcija upravljanja potrošnjom energije aktivira se pre isporuke.</p>

Tabela 3 Zahtevi u pogledu maksimalnog nivoa buke za jednokanalne i dvokanalne uređaje za klimatizaciju i ventilatore

Nivo buke u zatvorenom prostoru u dB(A)
65

Tabela 4 Zahtevi u pogledu nivoa buke za uređaje za klimatizaciju, osim jednokanalnih i dvokanalnih uređaj za klimatizaciju

Nominalna snaga ≤ 6 kW		6 < Nominalna snaga ≤ 12 kW	
Nivo buke u zatvorenom prostoru u dB(A)	Nivo buke na otvorenom u dB(A)	Nivo buke u zatvorenom prostoru u dB(A)	Nivo buke na otvorenom u dB(A)
60	65	65	70

KOTLOVI, ŠPORETI I PEĆI NA ČVRSTA GORIVA

Zagađenje iz kotlova, šporeta i peći na čvrsta goriva je povezano sa energetsom efikasnošću ovih uređaja. Što je sagorevanje manje efikasno to je zagađenje veće, i stićemo dva privatna i javna zla od jednom: bacamo energiju i izbacujemo opasne čestice u vazduh.

52% stanova u Republici Srbiji se greje na čvrsto gorivo. 30% svih stanova se greje koristeći šporete i peći na čvrsto gorivo, odnosno nema radijatore.

Šporet ili peć na čvrsto gorivo koji ispunjava zahteve efikasnosti propisane eko-dizajnom može u upotrebi imati i dva puta veću efikasnost od one koja je projektno izmerena u Republici Srbiji¹⁶. U Republici Srbiji u 2022. godini je u kotlovima, pećima i šporetima spaljeno 3.688.874 tona ogrevnog drveta. TRI MILIONA ŠEST STOTINA OSAMDESET I OSAM HILJADA I OSAM STOTINA SEDAMDESET I ČETIRI tone ogrevnog drveta¹⁷. Nije svejedno koja je efikasnost sagorevanja, zar ne?

Pravilnike o zahtevima eko-dizajna za ove dve vrste uređaja doneli smo krajem 2023. godine¹⁸, osam godina nakon što su takvi pravilnici doneti u Evropskoj uniji. Početak primene ovih pravilnika zakazan je za 1.1.2026. godine. Eko-dizajn postavlja dve vrste zahteva pred ove uređaje: zahteve u pogledu efikasnosti i zahteve u pogledu emisija zagađujućih materija. Kada i ako dođe do sprovođenja ovog propisa regulisaće se tržište na kome se 2020. godine prometovalo 56.000 komada ovih tehnološki zastarelih uređaja koje značajno doprinose zagađenju ambijentalnog vazduha i imaju dokazano loš uticaj na javno zdravlje.²⁰

Šta će se desiti od 1. januara 2026. godine? Razvoj situacije na tržištu će zavisi od raspoloživosti nestandardnih uređaja, od kapaciteta organa nadležnih za tržišni nadzor, kapaciteta ustanova nadležnih za proveru usaglašenosti uređaja sa zahtevima, ali i od informisanosti i očekivanja učesnika na tržištu u pogledu sprovođenja propisa. Sistem koji mora da postoji da bi se standardi osmislili, doneli i sprovedi je složen.

Zahtevi u pogledu energetske efikasnosti i emisija za kotlove i lokalne grejače prostora na čvrsto gorivo

Eko-dizajn postavlja dve vrste zahteva pred ove uređaje: zahteve u pogledu efikasnosti i zahteve u pogledu emisija. Uređaji koji ispunjavaju zahteve eko-dizajna u pogledu emisija mogu imati i 90% manje emisije od onih koji ne ispunjavaju. Mora se imati na umu da emisije zavise ne samo od uređaja već i od vrste goriva i veštine onoga ko loži. Vlažnost goriva može da dovede do povećanja emisija do osam puta i kod novih uređaja.²¹

16 https://smarterstoves.resfoundation.org/wp-content/uploads/2022/02/Smarter_Stoves_Report.pdf

17 <https://publikacije.stat.gov.rs/G2024/Pdf/G20245705.pdf>

18 <https://pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/ministarstva/pravilnik/2023/120/2>

19 <https://pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/ministarstva/pravilnik/2023/117/1/reg>

20 Videti https://smarterstoves.resfoundation.org/wp-content/uploads/2022/02/Smarter_Stoves_Report.pdf

21 https://airuse.eu/wp-content/uploads/2013/11/R27_AIRUSE-TechGuide-biomass-burning-emissions-reduction.pdf

Tabela 5 Zahtevi u pogledu energetske efikasnosti i emisija za lokalne grejače prostora na čvrsto gorivo

Energetska efikasnost	sezonska energetska efikasnost grejanja prostora lokalnog grejača prostora na čvrsto gorivo sa otvorenim ložištem za sagorevanje iznosi najmanje 30%;
	sezonska energetska efikasnost grejanja prostora lokalnog grejača o prostora na čvrsto gorivo sa zatvorenim ložištem za sagorevanje na čvrsto gorivo koje nije komprimovano drvo u obliku peleta iznosi najmanje 65%;
	sezonska energetska efikasnost grejanja prostora lokalnog grejača prostora na čvrsto gorivo sa zatvorenim ložištem za sagorevanje na komprimovano drvo u obliku peleta iznosi najmanje 79%;
	sezonska energetska efikasnost grejanja prostora štednjaka iznosi najmanje 65%.
Emisija čvrstih čestica	emisija čvrstih čestica (PM) iz lokalnog grejača prostora na čvrsto gorivo sa otvorenim ložištem za sagorevanje iznosi najviše 50 mg/m ³ pri 13% O ₂ ili 6 g/kg (suve materije) u zavisnosti od načina merenja
	emisija čvrstih čestica (PM) iz lokalnog grejača prostora na čvrsto gorivo sa zatvorenim ložištem za sagorevanje na čvrsto gorivo koje nije komprimovano drvo u obliku peleta i štednjaka iznosi najviše 40 mg/m ³ pri 13% O ₂ ili 5 g/kg (suve materije) ili 2,4 g/kg (suve materije) za biomasu, odnosno 5,0 g/kg (suve materije) za čvrsto fosilno gorivo u zavisnosti od načina merenja
	emisija čvrstih čestica (PM) iz lokalnog grejača prostora na čvrsto gorivo sa zatvorenim ložištem za sagorevanje na komprimovano drvo u obliku peleta i štednjaka iznosi najviše 20 mg/m ³ pri 13% O ₂ ili 2,5 g/kg (suve materije), ili 1,2 g/kg (suve materije) u zavisnosti od načina merenja
Emisije organskih gasovitih jedinjenja (OGC)	emisija organskih gasovitih jedinjenja (OGC) iz lokalnog grejača prostora na čvrsto gorivo sa otvorenim ložištem za sagorevanje, lokalnog grejača prostora na čvrsto gorivo sa zatvorenim ložištem za sagorevanje na čvrsto gorivo koje nije komprimovano drvo u obliku peleta i štednjaka iznosi najviše 120 mgC/m ³ pri 13% O ₂ ;
	emisija organskih gasovitih jedinjenja (OGC) iz lokalnog grejača prostora na čvrsto gorivo sa zatvorenim ložištem za sagorevanje na komprimovano drvo u obliku peleta iznosi najviše 60 mgC/m ³ pri 13% O ₂ ;
Emisija ugljenmonoksida (CO)	emisija ugljenmonoksida (CO) iz lokalnog grejača prostora na čvrsto gorivo sa otvorenim ložištem za sagorevanje iznosi najviše 2 000 mg/m ³ pri 13% O ₂ ;
	emisija ugljenmonoksida (CO) iz lokalnog grejača prostora na čvrsto gorivo sa zatvorenim ložištem za sagorevanje na čvrsto gorivo koje nije komprimovano drvo u obliku peleta i štednjaka iznosi najviše 1 500 mg/m ³ pri 13% O ₂ ;
	emisija ugljenmonoksida (CO) iz lokalnog grejača prostora na čvrsto gorivo sa zatvorenim ložištem za sagorevanje na komprimovano drvo u obliku peleta iznosi najviše 300 mg/m ³ pri 13% O ₂ ;
Emisija azotnih oksida (NOx)	emisija azotnih oksida (NOx) iz lokalnog grejača prostora na čvrsto gorivo sa otvorenim ložištem za sagorevanje, lokalnog grejača prostora na čvrsto gorivo sa zatvorenim ložištem za sagorevanje, kao i iz štednjaka na biomasu iznosi najviše 200 mg/m ³ i izražava se kao NO ₂ pri 13% O ₂ ;
	emisija azotnih oksida (NOx) iz lokalnog grejača prostora na čvrsto gorivo sa otvorenim ložištem za sagorevanje, lokalnog grejača prostora na čvrsto gorivo sa zatvorenim ložištem za sagorevanje, kao i iz štednjaka na čvrsto gorivo iznosi najviše 300 mg/m ³ i izražava se kao NO ₂ pri 13% O ₂ .

Kotlovi na čvrsta goriva ispunjavaju sledeće zahteve:

- sezonska energetska efikasnost grejanja prostora za kotlove nazivne toplotne snage do 20 kW je najmanje 75 %;
- sezonska energetska efikasnost grejanja prostora za kotlove nazivne toplotne snage veće od 20 kW je najmanje 77 %;
- sezonska emisija čvrstih čestica pri grejanju prostora ne prelazi 40 mg/m³ za kotlove sa automatskim loženjem, odnosno 60 mg/m³ za kotlove sa ručnim loženjem;
- sezonska emisija organskih gasovitih jedinjenja pri grejanju prostora ne prelazi 20 mg/m³ za kotlove sa automatskim loženjem, odnosno 30 mg/m³ za kotlove sa ručnim loženjem;
- sezonska emisija ugljenmonoksida pri grejanju prostora ne prelazi 500 mg/m³ za kotlove sa automatskim loženjem, odnosno 700 mg/m³ za kotlove sa ručnim loženjem;
- sezonska emisija azotnih oksida pri grejanju prostora, izražena u azot dioksidu, ne prelazi 200 mg/m³ za kotlove na biomasu, odnosno 350 mg/m³ za kotlove na fosilna goriva.

SPROVOĐENJE I KONTROLA ZAHTEVA EKO-DIZAJNA

Česte su situacije u kojima je čovečanstvo razvilo tehnološka rešenja koja su bolja, efikasnija, a čije posedovanje manje košta od postojećih u toku životnog veka uređaja²². Kada utvrdimo da je dostupnost tih rešenja dovoljno velika odlučujemo se da kupcima suzimo izbor: uvodimo zahteve i zabranjujemo prodaju rešenja čije su karakteristike ispod donje granice prihvatljivog. Javnom politikom zarad nade na ostvarenje javnog dobra ograničavamo privatne izbore. Standardi su značajna civilizacijska tekovina i doprinose opstanku i boljitku ljudskog društva.

Zahtevi eko-dizajna su tehnički propisi kojima se propisuje zaštita javnog interesa propisivanjem bitnih zahteva. Proizvođač je dužan da, u skladu sa zahtevima tehničkog propisa obezbedi da je proizvod koji stavlja na tržište projektovan i izrađen u skladu sa propisanim zahtevima, uvoznik je dužan da, u skladu sa zahtevima tehničkog propisa stavlja na tržište samo proizvode koji su usaglašeni sa propisanim zahtevima, a distributer

22 To naravno ne znači da su ovi uređaji jeftiniji za nabaviti. Naprotiv.

da proveri, pre isporuke proizvoda na tržištu, da je proizvod označen propisanim znakom usaglašenosti, odnosno drugim propisanim oznakama i podacima, kao i da ga prate propisana uputstva i informacije na srpskom jeziku, odnosno druga propisana dokumentacija. Zakonom o tehničkim zahtevima za proizvode i ocenjivanje usaglašenosti²³ propisane su i druge obaveze ovih aktera.

Ukoliko je tehničkim propisom preuzeto harmonizovano zakonodavstvo EU kojim se propisuje stavljanje CE znaka, tim propisom se utvrđuje obaveza označavanja proizvoda.²⁴ CE znak usaglašenosti na proizvodima za koji postoje zahtevi eko-dizajna garantuje potrošaču da proizvod koji kupuje zaista ispunjava i te zahteve pored drugih mogućih zahteva usaglašenost koje taj proizvod mora da ispuni²⁵²⁶. Provera usaglašenosti proizvoda sa zahtevima, odnosno ispitivanje da li proizvod koji ima CE znak zaista ispunjava zahteve tehničkog propisa vrši se na osnovu procedura koje su detaljno opisane evropskim i harmonizovanim standardima. Proizvodi koji utiču na potrošnju energije za koje su propisani opšti i/ili posebni zahtevi u pogledu eko-dizajna mogu se staviti na tržište i/ili puštanje u rad samo ako ispunjavaju propisane zahteve. Pred toga, obaveze distributera definisane članom 27.²⁷ uključuju dužnost distributera da u skladu sa zahtevima tehničkog propisa:

- 1) postupa savesno u vezi sa propisanim zahtevima kada isporučuje proizvod na tržištu;
- 2) proveri, pre isporuke proizvoda na tržištu, da je proizvod označen propisanim znakom usaglašenosti, odnosno drugim propisanim oznakama i podacima, kao i da ga prate propisana uputstva i informacije na srpskom jeziku, odnosno druga propisana dokumentacija;
- 3) ako smatra ili ima razloga da veruje da proizvod nije usaglašen sa propisanim zahtevima, isporuči proizvod na tržištu tek nakon što je usaglašen sa tim zahtevima i, ako taj proizvod predstavlja rizik, o tome obavesti proizvođača ili uvoznika i nadležni organ tržišnog nadzora;
- 4) obezbedi da, dok je proizvod pod njegovom odgovornošću, uslovi skladištenja ili prevoza ne ugroze usaglašenost proizvoda sa propisanim zahtevima;
- 5) ako smatra ili ima razloga da veruje da proizvod koji je isporučio na tržištu nije usaglašen sa tehničkim propisom, obezbeđuje preduzimanje potrebnih korektivnih radnji kako bi taj proizvod bio usaglašen sa tehničkim propisom ili, ako je odgovarajuće, kako bi bio povučen ili opozvan, da obavesti organ tržišnog nadzora o vrsti neusaglašenosti i

23 https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_tehnickim_zahtevima_za_proizvode_i_ocenjivanju_usaglasenosti.html

24 https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_tehnickim_zahtevima_za_proizvode_i_ocenjivanju_usaglasenosti.html Član 14.

25 https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_tehnickim_zahtevima_za_proizvode_i_ocenjivanju_usaglasenosti.html

26 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32024R1781&qid=1719580391746>

27 https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_tehnickim_zahtevima_za_proizvode_i_ocenjivanju_usaglasenosti.html Član 14.

preduzetim korektivnim radnjama, ako taj proizvod predstavlja rizik;

- 6) kada je propisano tehničkim propisom, dostavlja nadležnom organu propisane informacije, odnosno dokumentaciju, uključujući i informacije organu tržišnog nadzora, a koje su neophodne za potvrđivanje usaglašenosti proizvoda, na obrazložen zahtev, na jeziku koji je u službenoj upotrebi u Republici Srbiji;
- 7) saraduje sa nadležnim organima, na njihov zahtev, u svim radnjama preduzetim u cilju izbegavanja rizika koje predstavlja proizvod koji je isporučio na tržištu;
- 8) sprovodi aktivnosti i obezbeđuje ispunjenost drugih zahteva utvrđenih tehničkim propisom.

Za sprovođenje i kontrolu ovih tehničkih propisa zadužen je i organ tržišnog nadzora koji sprovodi nadzor u skladu s odredbama Zakona o tržišnom nadzoru²⁸. Ako se utvrdi da proizvod koji ima znak usaglašenosti ne zadovoljava propisane zahteve eko-dizajna, i ako neusaglašenost ne bude otklonjena na zakonski predviđen način donosi se odluka kojom se ograničava ili zabranjuje stavljanje na tržište i/ili u upotrebu proizvoda ili na drugi način osigurava da se proizvod povuče sa tržišta.

U Godišnjem planu inspeksijskog nadzora tržišne inspekcije za 2025. godinu²⁹ predviđena je kontrola usaglašenosti klima-uređaja u periodu jun-septembar. Zabeležimo ovaj vremenski period u našim kalendarima jer se u martu 2025. godine na internet stranicama vodećih onlajn prodavnica još uvek u ponudi mogu naći uređaji koji ne zadovoljavaju zahteve eko-dizajna propisane pravilnikom.

²⁸ https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_trzisnom_nadzoru.html

²⁹ <https://must.gov.rs/tekst/sr/407/sektor-trzisne-inspekcije.php>

